

FI DE CICLE. TEMPS NOU

La crisi econòmica, que afecta amb especial crueta als països meridionals de la zona euro, és de tal intensitat i durada que no només comporta les conseqüències pròpies d'una caiguda de l'economia -en forma d'atur, recessió i deute- sinó que també descompon la política i altera la convivència ciutadana. Sota formes diverses, és el cas de Grècia, Itàlia, Portugal, o Espanya. Per això, podríem pensar que els mals que ens afecten són únicament conseqüència de la crisi econòmica. Però ens equivocariem. En el nostre cas, la crisi posa al descobert una realitat que s'estava incubant des de fa anys: l'esgotament polític i institucional de la ja llarga etapa que vam iniciar a mitjan de la dècada dels 70.

Les manifestacions d'aquesta fi de cicle són de variada naturalesa. La successió i coincidència de diversos casos de corrupció política, d'especial gravetat, n'és una d'elles. Aquesta corrupció ha generat una intensa i generalitzada alarma social, que tendeix a responsabilitzar al conjunt de l'actual classe política de totes les nostres dificultats. Però la corrupció ni és generalitzada ni pot atribuir-se exclusivament a la política. A més, podem trobar altres mostres d'aquest final de cicle en el qüestionament social d'una bona part de les nostres institucions polítiques, administratives i judicials, com així ho deixen palès les enquestes d'opinió i altres indicadors.

En gran part, aquest final de cicle està vinculat a tres factors. D'una banda, a un model econòmic que va afavorir l'especulació, va alimentar la crisi, i va deslegitimar a agents econòmics. Per una altra, a una estructura de representació política anquilosada i a unes institucions públiques cada cop més qüestionades. I, en tercer lloc, a una societat civil desorientada i complaent. Així, els mals que avui ens urgeixen són diversos i interrelacionats. I és precisament per això que no poden considerar-se de manera aïllada.

Enfrontats a aquesta realitat, des del Cercle d'Economia creiem que hem de transitar cap a un marc institucional rearmat i vàlid per a les pròximes generacions. Entenem la prevenció, fins i tot el temor, cap a aquest trànsit en un moment de canvi tan profund. Però creiem que aquesta ha de ser la gran prioritat de la nostra política i societat en els propers anys.

La fi de cicle en les seves diverses manifestacions

Els episodis de corrupció que avui emergeixen no poden desvincular-se de l'entorn polític-econòmic en què es van originar des de ja fa uns anys. De la mateixa manera que els excessos ens arriben ara en forma de recessió, deute i atur, també ho fan en forma de corrupció i descrèdit de la política. La miopia d'una dinàmica econòmica basada, en no poca mesura, en l'especulació i en una actitud condescendent, i a vegades de connivència, de l'Administració, va afavorir el daltabaix econòmic i el deteriorament institucional que avui patim.

Aquesta connivència entre poder polític i negocis va ser possible en un marc de poca exigència social incompatible amb els paràmetres ètics i jurídics que exigeixen l'economia de mercat i la democràcia representativa. Per aquest motiu hem d'acompassar el rearmament de la nostra democràcia amb la recuperació de la millor tradició del capitalisme, la que sap compaginar la consecució del lucre privat amb el bé comú i el respecte a les normes.

Si la política no va saber frenar aquesta dinàmica, sinó que fins i tot la va afavorir, és perquè els nostres partits arrosseguen de fa molts anys unes mancances que deterioren la nostra democràcia i el funcionament de l'economia de mercat. Malgrat que aquestes mancances són conegudes, la inacció és alarmant i dintre dels partits preval l'actitud defensiva. Algunes de les més evidents se situen en l'àmbit de la transparència i la rendició de comptes, del finançament i de la manca de democràcia interna. Aquest retard dels partits a escometre les reformes que els afecten resulta descoratjadora per a la ciutadania, alhora que desincentivadora per al compromís polític de persones capacitades amb vocació pels assumptes públics.

Els efectes d'aquestes disfuncions polítiques arriben a moltes institucions públiques que són objecte de qüestionament ciutadà. El seu funcionament deficient no només distorsiona la nostra vida política i social, sinó que també ha alimentat l'extraordinària dimensió que ha adquirit la crisi econòmica.

En uns casos, perquè les institucions no responen de manera adequada als objectius per als quals van ser dissenyades. Potser el millor exemple el trobem en la nostra estructura territorial. Les seves disfuncions afavoreixen que avui en unes CC.AA. augmenti el desarrelament amb el conjunt d'Espanya, mentre que en unes altres apareixi una voluntat recentralitzadora. A aquesta qüestió, de gran rellevància, ens hem referit en diverses Opinións recents.

En altres casos, perquè una politització desmesurada i incomprensible dificulta el bon desenvolupament de les institucions administratives. Aquest és el cas, per exemple, de l'exagerat i irracional nombre d'alts, i no tan alts, càrrecs que depenen de la majoria política de cada moment. Cal crear una cultura de servei públic en les Administracions Públiques que avui no tenim. Una cultura que enforteixi la idea que el funcionari es deu a la funció pública, no al superior jeràrquic de cada moment. D'aquesta manera es dificultarien les pràctiques corruptes, en trencar el vincle de connivència entre estructura del partit i alt càrrec nomenat per aquesta mateixa estructura.

També observem mancances en la nostra societat civil, massa acostumada a una actitud complaent i que, a vegades, mostra defectes en el seu funcionament no molt diferents dels que caracteritzen als partits polítics. El rearmament en aquest camp és especialment important donat que la tradicional dialèctica govern-mercat, que va caracteritzar el segle XX, ha de donar pas, en el segle XXI, a una nova dialèctica govern-mercat-societat de major complexitat, en la qual els individus i les institucions privades hauran d'assumir un major protagonisme i responsabilitat.

Europa també s'enfronta a una nova etapa i a una societat que demana millor política

La nostra pròpia problemàtica hem d'emmarcar-la, en primer lloc, en un context global que, d'una banda, està en plena transformació del que havien estat els equilibris polítics i econòmics vigents durant moltes dècades, i, per una altra, s'enfronta a nous reptes mediambientals, demogràfics i tecnològics. En segon lloc, aquesta problemàtica pròpia cal situar-la, de forma especial, en el marc d'una Unió Europea que defineix alhora que limita el nostre propi marc d'actuació, especialment des de l'entrada en vigor de l'euro.

La moneda única té una transcendència que va molt més allà de qualsevol avenç previ en la història de la construcció europea. No obstant això, la Unió Europea no acaba d'assumir que es troba davant del final de la llarga etapa iniciada en la postguerra i que, per tant, ha de dissenyar nous mecanismes per conduir el cicle que es va iniciar amb la unió econòmica i monetària.

En l'actualitat existeix en la UE, i en particular en la eurozona, una forta tensió entre política i democràcia. Aquesta tensió, no ben resolta fins ara, afavoreix la desorientació ciutadana i contribueix al creixent distanciament respecte les institucions europees. Per primera vegada en la nostra història, emergeix una creixent desafecció amb el projecte europeu. Malgrat això, encara que sembli incongruent amb el desprestigi de la política, la ciutadania ve manifestant la seva voluntat per assumir una major participació en la vida pública. Aquest és un excel·lent senyal, perquè darrere del malestar ciutadà no hi ha, en general, una actitud antisistema, sinó el desig de reforçar la democràcia. Les institucions europees i els nostres partits, però, semblen incapaços d'atreure i canalitzar aquesta demanda de major participació ciutadana i millor democràcia.

Davant l'exigència de rearmar la nostra democràcia

El diagnòstic sobre les debilitats de la nostra democràcia és, en general, clar i compartit. Al seu torn, la voluntat ciutadana per avançar cap a una democràcia millor és evident. La qüestió és assumir clarament que estem en l'inici d'una nova etapa. Si no ho fem, i volem obviar els problemes, o fer-los front de manera aïllada, només s'aconseguirà agreujar-los.

Estem, doncs, en un moment en què ha de prevaler l'ànim de rearmar la nostra democràcia. Sovint, el ciutadà es desanima en preguntar-se qui pot liderar el procés. La resposta és senzilla: en un Estat de Dret aquesta responsabilitat recau en els poders públics. A ells els correspon aquesta funció. Alhora, els ciutadans han d'exigir que la política avanci en la línia que desitgi una majoria. I la societat civil, a través del seu entramat associatiu, ha d'impulsar, i exigir, aquests canvis. I no deixar d'insistir-hi.

La gravíssima crisi econòmica que patim, i que probablement encara s'allargarà força, no pot ser motiu per no assumir clarament que, també, ens trobem davant la fi de l'etapa que vam iniciar amb la Transició. En el trànsit cap a unes institucions reforçades i una millor democràcia no hi ha motiu per a l'alarmisme ni el descoratjament. L'únic perill rau en la inacció conseqüència de la por al canvi.

La concepció rígida i immutable de la Constitució és una de les millors mostres d'aquest temor. Potser sigui un bon moment per recordar que al llarg de la nostra història, a diferència del que ha passat en altres països, les Constitucions no s'han reformat: s'han derogat de forma abrupta. És temps de posar fi a aquesta lamentable tradició caïnita i d'acceptar que el principi democràtic, que vertebrava tota Constitució, exigeix la seva reforma quan els seus preceptes no responen a la convicció social dominant.

Avui, es donen totes les circumstàncies per a, tal com vam fer fa prop de 40 anys, donar un nou gir a la nostra convulsa història i consolidar els extraordinaris avenços de les últimes dècades. A aquest objectiu es compromet el Cercle d'Economia, i anima a fer-ho a partits polítics, institucions públiques, entitats privades, i ciutadania.

maig 2013